

THIẾT KẾ ĐỒ HỌA BÌA SÁCH TRONG XUẤT BẢN SỐ VÀ CÁC YẾU TỐ ĐỒ HỌA DƯỚI GÓC NHÌN KÝ HIỆU HỌC: CƠ HỘI VÀ THÁCH THỨC

Lê Thị Hà Lan¹

Email: halan.bloom@gmail.com

Ngày tòa soạn nhận được bài báo: 29/09/2025

Ngày phản biện đánh giá: 15/10/2025

Ngày bài báo được duyệt đăng: 24/10/2025

DOI: 10.59266/houjs.2025.922

Tóm tắt: Trong thời đại công nghệ hiện nay, chuyển đổi số là một xu hướng tất yếu đã và đang phát triển mạnh mẽ đã góp phần tạo nên sự thay đổi tích cực trong mọi lĩnh vực kinh tế - xã hội của đất nước. Với ngành xuất bản, biểu hiện của chuyển đổi số đó là sự vận động từ xuất bản in ấn phẩm truyền thống đến xuất bản số, cùng đó là sự thay đổi mạnh mẽ trong hoạt động thiết kế đồ họa - một trong những công đoạn quyết định chất lượng của xuất bản phẩm mang lại những hiệu quả về truyền thông và nhận diện thương hiệu. Tuy nhiên, bên cạnh những thế mạnh vượt trội, chuyển đổi số trong ngành xuất bản cũng còn nhiều thách thức trên phương diện nghệ thuật, ở đây là nghệ thuật thiết kế đồ họa xuất bản phẩm. Là nhà thiết kế đồ họa có gần 20 năm trong ngành xuất bản, tác giả sử dụng các phương pháp phân tích, khảo cứu tài liệu, thống kê và so sánh... thực hiện nghiên cứu các yếu tố hình ảnh, chữ, màu sắc trong việc xây dựng hình tượng, biểu tượng bằng ngôn ngữ tạo hình đồ họa dưới góc nhìn khoa học của Ký hiệu học, với mục đích làm rõ vai trò, đặc trưng cũng như khẳng định các giá trị mang tính đặc thù của nghệ thuật của chủ thể sáng tạo trong ứng dụng chuyển đổi số, góp phần phát huy hiệu quả sức mạnh của chuyển đổi số trong sáng tạo nghệ thuật mỹ thuật ứng dụng.

Từ khóa: thiết kế đồ họa, bìa sách, ký hiệu học, nghệ thuật, mỹ thuật

I. Đặt vấn đề

Theo quá trình tiến hóa của lịch sử, sách cũng có một cuộc cách mạng công nghệ về xuất bản: từ “xuất bản” truyền miệng - ngôn ngữ giao tiếp đầu tiên của loài người, đến xuất bản văn tự chép tay -

ngôn ngữ giao tiếp thứ hai của loài người, tiếp đến là công nghệ in ấn tiến hóa từ thạch bản, đến nay là xuất bản số trong công cuộc chuyển đổi số đang phát triển mạnh mẽ, góp phần tạo nên sự thay đổi không ngừng trong mọi lĩnh vực kinh tế - xã hội

¹ Trường Đại học Mỹ thuật Công nghiệp

của đất nước. Những thay đổi về nhu cầu xã hội, phương tiện tiếp cận thông tin sách của độc giả từ sách in truyền thống đến các giao diện thiết bị thông minh đã mang đến những cơ hội và thách thức mới cho ngành Xuất bản Việt Nam trong các hoạt động xuất bản và thiết kế, đòi hỏi cần đẩy sâu về phương thức truyền tải thông điệp đến khách hàng, nhằm mang lại những hiệu quả về truyền thông thị giác và nhận diện thương hiệu qua thiết kế đồ họa bìa sách. Nếu như ở sách in, bìa sách giữ vai trò gợi mở cảm xúc với độc giả thì ở sách số, bìa trở thành hình ảnh thu nhỏ (thumbnail) hiển thị trên thiết bị màn hình, và độc giả chỉ có vài giây lướt qua trước khi đưa ra quyết định thâm nhập thế giới tri thức của sách. Chính vì vậy, việc thiết kế bìa sách trong môi trường xuất bản số đòi hỏi một cách tiếp cận mới, cần thích ứng được với công nghệ cao, đáp ứng được yêu cầu của xã hội nhưng vẫn cần phải lưu giữ và kế thừa truyền thống.

II. Cơ sở lý thuyết

Thiết kế (design) được định nghĩa trong cuốn Từ điển thuật ngữ Mỹ thuật phổ thông của Nxb Giáo dục là “sáng tạo ra mẫu đồ vật theo ý tưởng của các nhà mỹ học bằng bản vẽ, phác thảo, phác họa, mô hình nhằm đạt tới mức hoàn thiện để có thể áp dụng vào sản xuất công nghiệp.”

Và đồ họa thì lại được định nghĩa là “một ngành vẽ, trong đó người ta dùng kỹ thuật in ấn để thể hiện tác phẩm, sản xuất ra hàng loạt bản để có thể phổ biến rộng rãi.... Minh họa sách báo, kẻ chữ, ký họa, áp phích đều được xếp vào nghệ thuật đồ họa”.

Còn trong cuốn Lịch sử design của họa sĩ Lê Huy Văn và Trần Văn Bình, danh từ *design* có xuất xứ từ chữ *disegno* của tiếng Latinh, có ý nghĩa và là quá trình

“phác thảo, thiết kế, bản vẽ và lập kế hoạch cho sản phẩm công nghiệp”. Trong đó, thiết kế đồ họa là một trong những chuyên ngành của mỹ thuật công nghiệp (design), “một quy trình liên quan tới nghiên cứu, tạo lập ý tưởng, tạo mẫu và cuối cùng là liên kết giữa các yếu tố bằng ngôn từ và hình ảnh”; và “bao gồm nghệ thuật kết hợp nhiều yếu tố nội dung trực quan nhằm truyền tải thông ý tưởng và thông điệp của một tác phẩm”.

Từ các nhận định trên, thiết kế đồ họa có thể hiểu là quá trình mà trong đó họa sĩ thiết kế đồ họa đã kết hợp các yếu tố đường nét, mảng, màu sắc, hình ảnh, chữ viết để truyền đạt thông điệp ý tưởng qua cảm thụ thị giác bằng các hình thức ấn phẩm in ấn và điện tử. Ngày nay, với sự phát triển không ngừng của các phần mềm ứng dụng đồ họa và công nghệ số, đồ họa có vai trò là một công cụ đắc lực giúp cho các nhà thiết kế tăng hiệu suất làm việc, kích thích khả năng sáng tạo ra các thiết kế phù hợp với thị hiếu và yêu cầu của thị trường và xã hội.

Trong lĩnh vực đồ họa thì bìa sách cũng được coi là một sản phẩm truyền thông. Các thiết kế của sản phẩm ấn phẩm truyền thông có nhiệm vụ truyền đạt thông điệp cốt lõi của nội dung bằng các yếu tố ngôn ngữ đồ họa thông qua thị giác nhằm thu hút sự chú ý của nhóm khách hàng mục tiêu, một số sản phẩm tiêu biểu nói đến như xuất bản phẩm, sách, báo in, tạp chí, ...

Với giai đoạn hội nhập quốc tế như hiện nay, thiết kế đồ họa còn gắn với các vấn đề đương đại, đặc biệt là công nghệ thông tin. Xuất bản số đương đại đang ngày càng phát triển mạnh mẽ, sách không còn là một bản in truyền thống mà “sách” còn có hình thức là một file dữ liệu trong ổ cứng, máy tính (e-book), việc thiết kế

bìa sách nhằm thu hút sự chú ý của nhóm khách hàng mục tiêu trở thành một thử thách đối với các nhà thiết kế. Với sự xuất hiện của sách điện tử (e-book, audio-book, ...) khái niệm bìa sách đã mở rộng hơn, bìa sách không chỉ mang tính trang trí mà còn là biểu tượng, một tín hiệu thị giác trong môi trường số, có thể tĩnh hoặc chuyển động trên nền tảng kỹ thuật số, đặc biệt khi cuốn sách đó được hiển thị như một hình ảnh thu nhỏ trên các thiết bị điện tử khác nhau, người dùng chỉ có thể hình dung một cách tổng quan về chúng chứ không được trực tiếp nhìn và cảm nhận.

Ký hiệu học (Semiotics) với nền tảng của F. de Saussure, đã cung cấp một công cụ hữu ích để phân tích các vấn đề thiết yếu như ngôn ngữ và lời nói, cái biểu đạt và cái được biểu đạt, ngữ đoạn và hệ thống, hình thức và chất liệu... là một công cụ nghiên cứu về biểu tượng và ý nghĩa của chúng trong văn hóa, giúp người xem cảm nhận nhận, diễn giả và kết nối với các sản phẩm truyền thông. Cuốn sách Cơ sở ký hiệu học của Roland Barthes (2020) đã phóng chiếu những khái niệm ngôn ngữ học của Saussure ra mọi hệ thống ký hiệu, các khái niệm ngôn ngữ và lời nói, cái biểu đạt và cái được biểu đạt, tính có lý do và tính vô đoán, ngữ đoạn và hệ thống,... được xem xét không chỉ như những sự kiện ngôn ngữ học, mà còn cả âm nhạc, nhiếp ảnh, trang phục, ẩm thực, nội thất, điện ảnh, truyền hình, quảng cáo, ...

Theo F. de Saussure, “ký hiệu được cấu thành bởi một cái biểu đạt và một cái được biểu đạt. Bình diện cái biểu đạt thiết lập mặt biểu hiện và bình diện cái được biểu đạt thiết lập mặt nội dung” [5, tr64], như vậy, bản chất của cái biểu đạt chính là hình thức vật chất, và bản chất của cái được biểu đạt đó là hệ tư tưởng, là sự đại

diện có tính chất tâm lý về sự vật đó. Đặt trong khung lý thuyết về ký hiệu học, bìa sách có thể được xem như một hệ thống ký hiệu, mà trong đó, các yếu tố đồ họa như font chữ, màu sắc, hình ảnh đóng vai trò là cái biểu đạt, còn nội dung ấn phẩm và ý nghĩa mà độc giả tiếp nhận chính là cái được biểu đạt.

III. Phương pháp nghiên cứu

Trong thiết kế bìa sách, một font chữ nghiêm trang có thể gợi lên sự học thuật, màu đỏ vừa có ý nghĩa của sự nhiệt huyết, cách mạng, hay một hình ảnh cũng mang đến một nội dung trực quan. Khi công nghệ thay đổi và phát triển, cách thức con người tiếp nhận và giải mã ký hiệu cũng thay đổi, do đó việc phân tích bìa sách số dưới góc nhìn ký hiệu học giúp làm rõ những cơ hội và thách thức của nhà thiết kế đồ họa trong thời đại mới. Bài viết sử dụng các phương pháp nghiên cứu phân tích, tổng hợp, liên ngành xuất bản, ký hiệu học, thống kê và so sánh ... trên cơ sở thực tiễn lịch sử ngành xuất bản cũng như kinh nghiệm gần 20 năm của bản thân với vai trò của một nhà thiết kế đồ họa các ấn phẩm trong lĩnh vực xuất bản, tập trung vào thiết kế đồ họa bìa sách với mục đích phân tích cách các yếu tố hình ảnh, chữ, màu sắc xây dựng biểu tượng cho các ấn phẩm trong môi trường truyền thống và môi trường số, nhằm chỉ rõ sự khác biệt giữa bìa in với bìa số và rút ra những cơ hội, thách thức trong việc thiết kế nhằm mang lại hiệu quả tốt nhất trong việc truyền tải thông điệp nội dung ấn phẩm.

IV. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

4.1. Các yếu tố đồ họa dưới góc nhìn ký hiệu học

Trong lĩnh vực xuất bản phẩm, thiết kế các ấn phẩm nói chung, thiết kế bìa

sách nói riêng đều có các yếu tố đồ họa cơ bản sau:

- *Chữ*: đây là một thành phần quan trọng, giữ vai trò chính yếu, có nhiệm vụ truyền tải mọi thông tin không thể thiếu của cuốn sách.

- *Màu sắc*: là một yếu tố quan trọng trong việc thiết kế các ấn phẩm sách, tạo nên các ấn phẩm tuyên truyền, thu hút người xem, giúp truyền tải thông điệp hiệu quả đến độc giả.

- *Hình ảnh*: có hình ảnh chụp và hình ảnh minh họa. Hình ảnh với sức mạnh truyền tải cảm xúc và thông điệp trực quan, mạnh mẽ đã trở thành một yếu tố quan trọng trong việc thiết kế các ấn phẩm sách.

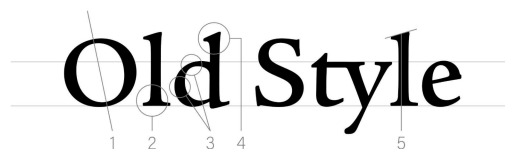
Những yếu tố trên đều góp phần không nhỏ làm nên thành công của một thiết kế. Để bìa sách thiết kế thật sự nổi bật và khác biệt, nhà thiết kế cần nắm vững đặc trưng các yếu tố đồ họa và cách bố cục hợp lý để tạo nên 1 thiết kế bìa vừa thu hút vừa truyền tải đúng thông điệp của nội dung cuốn sách.

4.1.1. Font chữ

Font chữ có vai trò quan trọng trong lĩnh vực thiết kế bìa sách bởi tính đặc trưng nghệ thuật của chữ typography với vai trò hình ảnh cùng chức năng truyền tải thông điệp của ký tự, cùng đó là số lượng, sự tinh tế và mật độ chiếm chỗ của chữ trên diện tích bìa, trong sự tổng hòa vai trò cảm nhận nghệ thuật thị giác và truyền tải nội dung ấn phẩm đến với độc giả. Một bìa sách khi trình bày thiết kế có thể không cần hình minh họa nhưng chữ thì bắt buộc phải có, chữ có thể nói là yếu tố chính trong thiết kế bìa sách.

Có năm phân loại cơ bản về kiểu chữ: serif, sans - serif, script, monospaced và display.

a. Font chữ có chân (Serif):

Font chữ Old Style

Đây là font được các nhà thiết kế thường sử dụng để khắc họa sự thanh lịch, tinh tế, hiển thị được độ tin cậy và tôn trọng với khách hàng. Một số font serifs phổ biến như Time New Roman, Garamond, Didot, ...

b. Font chữ không chân (San - Serif):

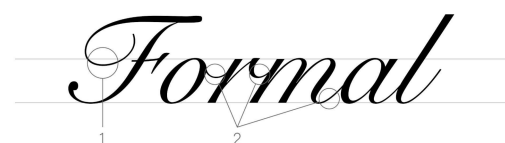
Font San - Serif được nhấn mạnh vào tính dễ nhìn, dễ đọc, San Serif mang hơi hướng hiện đại hơn, gọn gàng hơn, font Helvetica và Arial đều là ví dụ điển hình cho kiểu chữ Sans serif Neo-Grotesque.

Font chữ San - Serif Grotesque

c. Font chữ viết tay (Script):

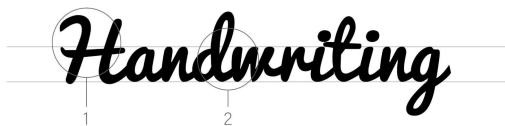
Script là loại font chữ mà các ký tự có hình dạng dựa theo các kiểu chữ viết tay có nhiều nét hoa mỹ, các nét thường nối liền nhau và dáng ký tự thường nhìn hơi nghiêng, gợi lên những ý tưởng về sự thanh lịch, sáng tạo, tự do và hơi nữ tính, có thể truyền tải cảm giác về ý nghĩ độc đáo và nghệ thuật. Một số font Script phổ biến như Bickham Script, Brush Script, Bianca, Vivaldi, Monmouth, ...

Font chữ Script

d. Font chữ Monospaced:

Monospace mang đến cho người xem cảm giác tròn, đều, đầy đặn và cho phép căn cột, lề dễ dàng khi thiết kế hay dàn trang. Những font điển hình thuộc nhóm Monospace có thể kể đến là Courier, Lucida, Source Code Pro, Menlo...

Font chữ Handwriting

d. Font chữ Display/Decorative:

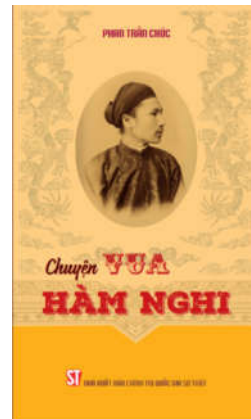
Display/Decorative là các loại font chữ có tính chất trang trí cao, không dễ đọc, thường dùng để làm điểm nhấn hoặc tiêu đề hay minh họa cho 1 văn bản.

Một số font Display phổ biến như Broadway, Cooper Black, Curlz, ...

Font chữ Monospaced

Chữ trên bìa sách không chỉ truyền tải nội dung ấn phẩm mà chúng còn có tính biểu đạt cao, bản thân chữ cũng là một ngôn ngữ tín hiệu, có tính biểu tượng văn hóa cao. Một phong chữ serif thường gợi sự cổ điển, học thuật; trong khi sans-serif lại biểu đạt tính hiện đại, tối giản. Tuy nhiên, trong môi trường số, chữ phải đáp ứng yêu cầu mới: khả năng hiển thị trên nhiều màn hình với các kích cỡ và độ phân giải khác nhau. Nếu một bìa in có thể dùng chữ mảnh, chi tiết, thì khi thu nhỏ thành *thumbnail*, font chữ đó dễ bị mất đi ý nghĩa thị giác mà nhà thiết kế muốn mang đến cho độc giả. Do đó, thiết kế chữ cho bìa số thường ưu tiên đậm nét, dễ đọc, ít chi tiết. Điều này đặt ra thách thức cho nhà thiết kế khi muốn duy trì sự tinh tế và cá tính. Ví dụ, nhiều bìa sách triết học trong xuất bản in dùng phong chữ serif nhỏ, tạo cảm giác trang trọng, nhưng trong phiên bản e-book, font chữ này buộc phải biến đổi để không bị “mờ nhòe” trên màn hình.

Bìa Sách thánh hiền (3 tập), Chuyện vua Hàm Nghi, Hồ Chí Minh về văn hóa làm người

Các thiết kế sử dụng nhiều font chữ khác nhau trong trình bày

Nguồn: Họa sĩ Đường Hồng Mai, họa sĩ Đặng Thu Chinh - Trung tâm Xuất bản Điện tử, NXB CTQG ST

4.1.2. Hình ảnh minh họa

Hình ảnh trong thiết kế bìa sách có 2 loại: ảnh chụp (*photography*) và hình minh họa (*Illustrator*).

a. Hình ảnh chụp (*photography*)

Các hình ảnh được chụp bởi chính NTK hoặc được mua từ các nền tảng bán ảnh có nội dung phù hợp với yêu cầu minh họa

của ấn phẩm. Hình ảnh có thể là chân dung các lãnh tụ, các nhà tư tưởng, các học giả... được sử dụng nhằm mang đến sự kết nối với sự kiện của nội dung hoặc tôn vinh cá nhân đó (các sách hồi ký, triết học...); hay hình ảnh tiêu biểu về một vấn đề lớn được nhắc đến trong ấn phẩm (cho hình ảnh ví dụ).

b. Hình minh họa (Illustrator)

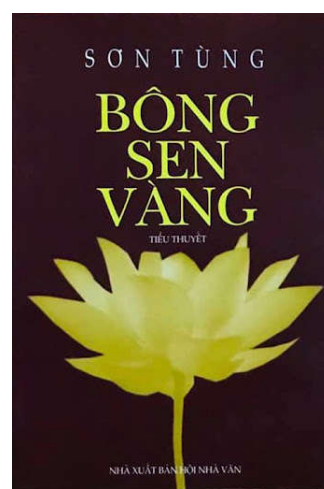
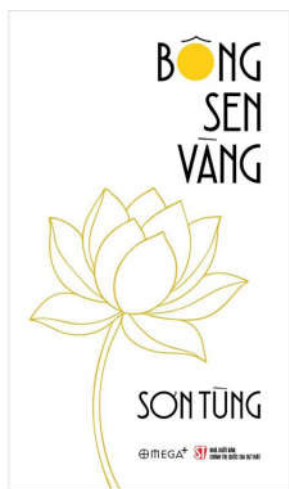
Các hình ảnh minh họa này thường mang tính biểu tượng cao hơn cũng được sử dụng để minh họa trên thiết kế trang bìa.

- Ngôi sao: đại diện cho sự dẫn đường, hy vọng hoặc ý tưởng
- Búa liềm: phong trào công nhân
- Quốc kỳ: thể hiện lòng yêu nước, sự đoàn kết, giá trị quốc gia
- Bánh răng: đại diện cho công nghiệp hoá
- Sách mở: Tri thức, giáo dục, sự hiểu biết

- Trống đồng: là biểu tượng đặc trưng của văn hóa Đông Sơn, thể hiện sự đoàn kết và sức mạnh của dân tộc và liên hệ sâu sắc với nền tảng văn hóa và lịch sử.

- Hoa sen: tượng trưng cho sự thanh cao, trong sáng và ý chí vươn lên. Đây là biểu tượng phổ biến trong văn hóa và triết học Á Đông, thường được liên kết với tư tưởng thanh bạch và đạo đức.

Các biểu tượng được lựa chọn sử dụng trên thiết kế luôn cần phải phù hợp với nội dung của ấn phẩm vì bản thân hình ảnh đã là một thông điệp hữu hình truyền tải nhanh chóng đến độc giả. Tuy nhiên, khi hiển thị trên nền tảng số, các hình ảnh đó cũng bị thu nhỏ, giảm đi sức truyền tải, vì vậy, để có thể đạt được hiệu quả tốt nhất, các hình ảnh cần rõ ràng và tối giản nhất để độc giả có thể đọc và nhận biết ngay được hình ảnh đó.

Hình ảnh bông sen được sử dụng trên bìa sách

4.1.3. Màu sắc

Trong cuốn *Tiếng nói của hình và sắc*, tác giả Nguyễn Quân đã nhận định “Mỗi màu sắc tự thân của nó đã có những tính chất độc lập, mang đến những cảm thụ tinh tế cho người xem, vậy nên, việc cân bằng, làm hài hoà màu sắc trên một bản thiết kế là rất quan trọng, sử dụng sao

cho thoả mãn được con mắt người xem một cách tốt nhất, mà không gây mệt mỏi, khó chịu”.

Màu sắc là một yếu tố không thể thiếu trong thiết kế đồ họa sách, màu sắc giúp nhà thiết kế khắc họa chủ đề, truyền tải thông điệp thị giác qua điểm nhìn, ánh sáng, chiều sâu nhằm mang tới cảm xúc,

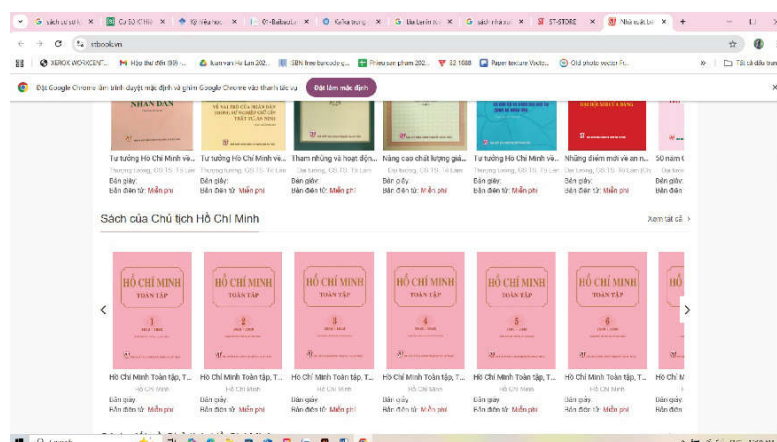
cũng như thúc đẩy hành vi người xem. Sự thống nhất giữa nội dung và màu sắc phù hợp giúp nâng cao giá trị thẩm mỹ, phản ánh được ý tưởng chủ quan của tác giả, đồng thời đáp ứng được yêu cầu thực tiễn đặt ra. Ngày nay, với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ in, ý tưởng màu sắc của sản phẩm ngày càng chính xác và đẹp hơn.

Trong lĩnh vực đồ họa in ấn, các nhà thiết kế thường sử dụng hệ màu CMYK, bao gồm 4 màu: Xanh lam biếc (Cyan), Đỏ cánh sen (Magenta), Vàng chanh (Yellow), Đen (Black), khác với hệ 3 màu Quang phổ (RGB: Đỏ, Xanh lá cây, Xanh da trời), do đó, tương quan tỷ lệ pha trộn, độ rực cũng như hiệu quả màu khi sản phẩm đặt ở các hệ màu khác nhau cũng có những khác biệt cần phải lưu ý.

Còn trong ký hiệu học, màu sắc là một mã ký hiệu mang tính văn hóa mạnh mẽ. Màu đỏ ở Việt Nam tượng trưng cho cách mạng, sự nhiệt huyết, màu xanh gợi

liên tưởng đến thiên nhiên, sự tăng trưởng; ngoài ra nó còn mang tính văn hóa sâu sắc, màu trắng ở Á Đông là tang lễ, thì ở phương Tây là hôn lễ.

Ngày nay, với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ, ý tưởng màu sắc của sản phẩm ngày càng chính xác và đẹp hơn. Tuy nhiên, trong công nghệ số, sự sai lệch về màu khi hiển thị trên các thiết bị khác nhau đã mang đến nhiều khó khăn mới. Màu đỏ tươi khi in sách giấy có thể là màu đỏ sẫm khi hiển thị trên màn hình máy tính, thậm chí hiển thị các tông màu đỏ khác nhau với các thiết bị khác nhau (máy tính, ipad, sách điện tử...), bởi vì sự khác nhau của các hệ màu hiển thị. Điều này ảnh hưởng trực tiếp đến việc truyền tải thông điệp của thiết kế, vì vậy, nhà thiết kế phải sử dụng bảng màu linh hoạt, kiểm tra trên nhiều nền tảng, và đôi khi phải chấp nhận sự tương đối trong tái hiện màu.

Bìa Hồ Chủ tịch toàn tập (sách in và sách số)

Nguồn: Họa sĩ Phùng Minh Trang - Trung tâm Xuất bản Điện tử, NXB CTQG ST

Với bộ sách Hồ Chí Minh toàn tập, khi sách in nhà thiết kế đã sử dụng font chữ có chân ở các cụm tiêu đề chính và phụ, thúc nổi ép nhũ vàng, sử dụng họa tiết hoa văn nét nhỏ, chất liệu giấy in dày dặn, màu sắc hồng đậm, nhưng khi hiển thị trên giao diện máy tính, hình ảnh bìa bị thu nhỏ lại nên gây khó khăn khi đọc nội dung tiêu đề của tác phẩm, màu sắc bị nhạt đi so với bìa in, và các hiệu ứng nhũ, thúc nổi không còn hiệu quả thu hút độc giả nữa.

4.2. Cơ hội và thách thức trong xuất bản số

4.2.1. Cơ hội

Công nghệ số giúp mở rộng khả năng sáng tạo của các nhà thiết kế: Sự

kết hợp giữa nghệ thuật và công nghệ giúp các nhà thiết kế tạo ra các sản phẩm dễ dàng hơn, các phần mềm được phát triển và có thêm nhiều tính năng và tiện ích, cho phép các nhà thiết kế dễ sử dụng và thao tác. Do vậy, không chỉ vẽ tay mới thể hiện được những chất liệu có thực, họa sĩ thiết kế vẫn có thể sáng tạo chất liệu cho hình ảnh đó trên các phần mềm, tạo ra những hình ảnh sinh động, phong phú và phù hợp với sự đòi hỏi của thị hiếu hiện đại và yêu cầu của khách hàng trong thời đại kỹ thuật số hiện nay ... bìa sách có thể có hiệu ứng động như hiển thị 3D, tự động lật trang khi tương tác trên nền tảng số.

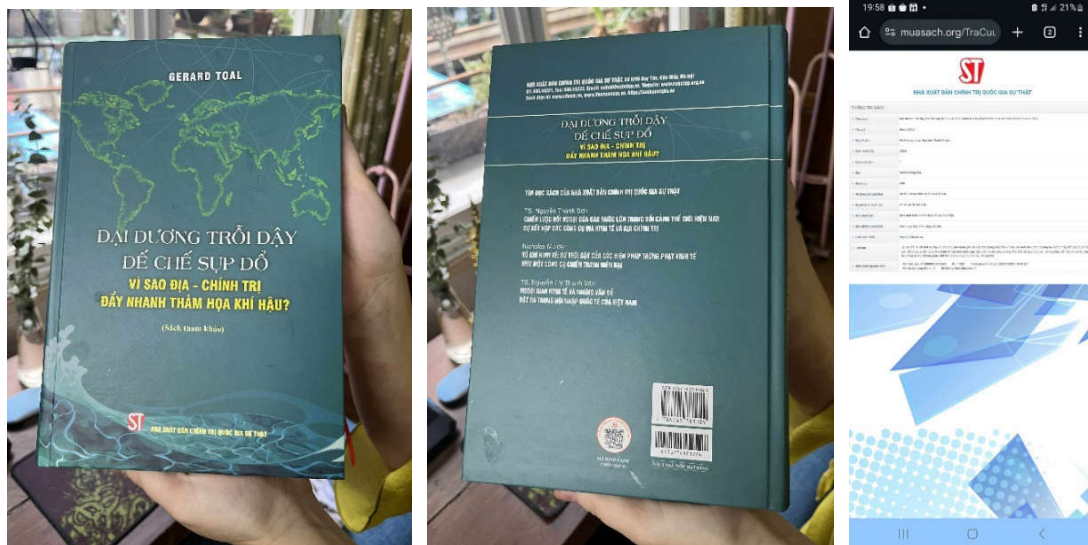

Bìa Xây dựng xã hội học tập và Việt Nam - một góc nhìn từ Nhật Bản

Nguồn: Họa sĩ Đường Hồng Mai - Trung tâm Xuất bản Điện tử, NXB CTQG ST

Ví dụ như với ấn phẩm *Xây dựng xã hội học tập - Các tiếp cận mới cho tăng trưởng, phát triển và tiến bộ xã hội*, các tín hiệu ký hiệu học được nhà thiết kế lựa chọn là hình ảnh các dụng cụ học tập như giấy, kính, bút, bảng... còn ở cuốn *Việt Nam - Một góc nhìn từ Nhật Bản* thì hình tròn đỏ tượng trưng về đất nước Nhật Bản đi cùng với các hoa văn trên trống đồng của Việt Nam làm cho người đọc có thể gọi mở, liên tưởng đến nội dung muốn hướng tới của ấn phẩm.

Đa phương tiện: Các ấn phẩm không chỉ dừng ở sách giấy, mà tích hợp với mã QR, clip minh họa, bản đồ số, dữ liệu tương tác... Việc tích hợp mã QR ở trang bìa 4, hay tích hợp với các bản đồ, phụ bản trong cuốn sách giúp độc giả thuận lợi trong việc tìm kiếm thông tin xuất bản cũng như các thông tin liên quan đến nội dung cuốn sách. Vì vậy, thiết kế sẽ phải tính đến tính linh hoạt trên nhiều nền tảng, ví dụ như in ấn truyền thống, điện tử, trực tuyến.

Bìa Đại dương trời dấy - để chế súp đồ: vì sao địa - chính trị đẩy nhanh thảm họa khí hậu?

Tích hợp mã QR quản lý sách ở bìa 4 của ấn phẩm

Nguồn: *Họa sĩ Lê Thị Hà Lan - Trung tâm Xuất bản Điện tử, NXB CTQG ST*

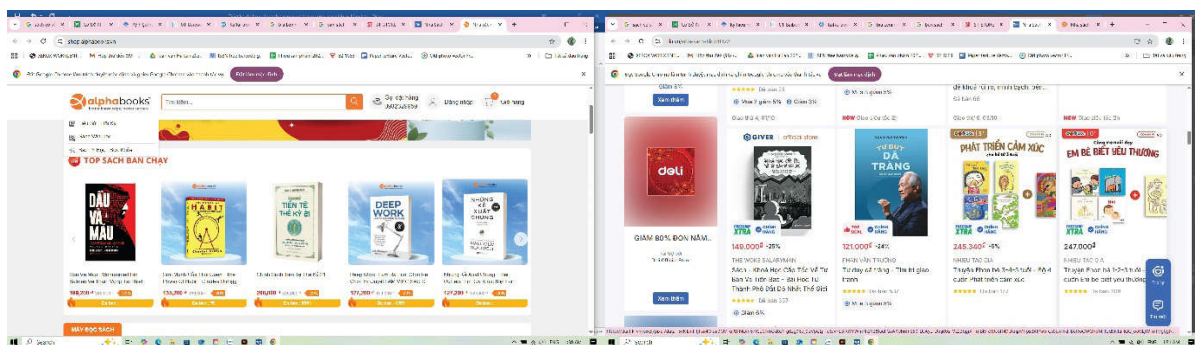
Có khả năng tiếp cận toàn cầu: các nền tảng có khả năng giúp bìa số có thể lan truyền nhanh trên mạng xã hội, giúp tác phẩm vượt khỏi biên giới địa lý, mang lại hiệu quả cao về truyền thông, đến được mọi đối tượng có nhu cầu.

4.2.2. Thách thức

Công nghệ số đang có tác động lớn đến thiết kế và tư duy thiết kế. Các phần mềm thiết kế chuyên sâu (Adobe, Figma, Canva Pro...) giúp việc thiết kế đồ họa

chuyên nghiệp, dễ dàng cập nhật, và tương thích đa nền tảng. Các công nghệ kỹ thuật số như QR, e-book cũng cho phép độc giả tương tác mở rộng dưới nhiều hình thức khác ngoài sách in. Tuy mở ra nhiều cơ hội hơn cho nhà thiết kế và doanh nghiệp, những vẫn tồn tại một vài thách thức:

Giảm tính kỷ hiệu biểu hiện: Do sự hạn chế về kích thước hình ảnh hiển thị nên khi thiết kế sẽ khiến nhiều bìa trở nên na ná nhau, mất tính bản sắc cho từng loại ấn phẩm.

Một số giao diện sách trên nền tảng số - Các thiết kế sử dụng màu sắc và font chữ gần giống nhau

Áp lực đa nền tảng: một bìa cần phải lưu ý đến sự hiển thị trên nhiều nền tảng có các kích thước cũng như độ phân giải màu và độ sắc nét khác nhau như điện

thoại nhỏ, máy tính bảng, laptop, và màn hình quảng cáo lớn.

Nhà thiết kế vừa phải đảm bảo tính nghệ thuật của thiết kế vừa phải đáp ứng

công năng tiếp thị, truyền thông. Sản phẩm phải có tính thẩm mỹ cao, biểu đạt được nội dung nhưng cũng phải phù hợp với thị hiếu số đông, cũng như quan tâm đến khả năng truyền thông, tương tác với độc giả.

Mặc dù vậy, cùng với sự phát triển của công nghệ hiện đại ngày nay, các thiết kế buộc phải thay đổi, nâng cao tư duy thiết kế, chuyển từ tĩnh sang động, từ đơn thuần trình bày sang tương tác, cần sự thay đổi có chọn lọc và định hướng rõ ràng, vì sản phẩm thiết kế cần phải hợp thị hiếu đương đại nhưng vẫn đảm bảo tính chính thống, chuẩn mực của ấn phẩm.

4.2.3. Đề xuất giải pháp cho nhà thiết kế đồ họa sách trong xuất bản số

Ứng dụng ký hiệu học trong thiết kế: mỗi lựa chọn về chữ, màu, hình ảnh phải đặt trong hệ thống ký hiệu. Một bố cục tối giản với một hình ảnh chính, một cụm chữ rõ ràng giúp độc giả lướt qua vẫn kịp “bắt tín hiệu”. Đặc biệt trong môi trường số, càng yêu cầu cần phải nhanh gọn, mạch lạc, tránh rườm rà. Ví dụ, các bìa sách bán chạy thường có chữ lớn, hình ảnh duy nhất, màu nền đồng nhất.

Khai thác mã văn hóa bản địa: luôn nắm được và tận dụng chất liệu dân tộc để tạo nên bản sắc khác biệt cho thiết kế của mình, tránh hòa lẫn trong xu hướng toàn cầu hóa.

Chú trọng trải nghiệm thị giác số: nhà thiết kế cần kiểm tra sản phẩm ở các yêu cầu khác nhau như: kích thước nhỏ, nền tối, nền sáng, ... để đảm bảo sản phẩm dễ nhận diện.

Linh hoạt giữa in và số: tạo thiết kế có khả năng vừa giữ giá trị thẩm mỹ ở bản in, vừa phát huy hiệu quả ở bản số.

V. Kết luận và khuyến nghị

Ngày nay, công nghệ phát triển mang đến nhiều cơ hội cũng như thách thức cho ngành xuất bản. Bìa sách được

coi là điểm nhấn mang tính hình tượng nghệ thuật cho cả một ấn phẩm, có vai trò quan trọng trong việc tạo ấn tượng và thu hút thị giác cho độc giả, với một hệ thống ký hiệu học đa tầng, gắn liền với công nghệ và văn hóa của xã hội. Do đó, nhà thiết kế đồ họa sách không chỉ cần phải nâng cao năng lực sáng tạo từ tư duy đến thực hành nghệ thuật, mà còn phải vận dụng triệt để ký hiệu học để tạo ra những dấu ấn độc đáo phù hợp với môi trường xuất bản số, nhưng vẫn thể hiện được bản sắc của nghệ thuật thiết kế đồ họa mang đậm dấu ấn cá nhân của chủ thể sáng tạo trong sự phong phú đa dạng của nghệ thuật.

Để có thể hiện thực hóa được các cơ hội, cũng như giải quyết các vấn đề thách thức cần:

Một là, Các nhà xuất bản, các nhà thiết kế cần đầu tư học tập nâng cao trình độ chuyên môn hay các lĩnh vực khác để có thể nhận biết, tìm hiểu ký hiệu các lĩnh vực khoa học xã hội nhằm ứng dụng ký hiệu học vào trong thiết kế của bản thân.

Hai là, các nhà thiết kế hay bộ phận truyền thông cần tìm hiểu và khai thác văn hóa của thị trường sản phẩm hướng đến, từ đó nghiên cứu khai thác mã văn hóa bản địa của thị trường đó đưa vào thiết kế sản phẩm nhằm thu hút sự chú ý và thiện cảm của độc giả.

Ba là, bản thân các nhà thiết kế cũng cần trực tiếp trải nghiệm thị giác số để hiểu rõ các yêu cầu về hình ảnh cũng như tín hiệu mà sản phẩm mình có thể mang đến với người dùng.

Bốn là, các sản phẩm in ấn và kỹ thuật số có sự khác biệt rõ rệt về trải nghiệm. Nếu sản phẩm in có thể mang đến cho độc giả những trải nghiệm cái đẹp trọn vẹn của 1 sản phẩm, thì bản sản phẩm số lại chỉ gợi lên một tín hiệu khái lược về sản phẩm, do vậy nhà thiết kế cần hiểu rõ về 2 phương thức trên để sáng tạo, mang đến những thiết kế mà có thể giữ vững thẩm mỹ và công năng ở cả 2 phương thức hiển thị đó.

Bìa sách số, bên cạnh các giá trị truyền thống còn là những lợi ích từ truyền thông, với mục đích kết nối và lan tỏa với độc giả cho các nhà xuất bản, cùng đó là những thách thức mang tính thời đại trong việc giữ gìn bản sắc nghệ thuật mang tính cá nhân gắn liền với đặc trưng mỗi thể loại sách và chiều sâu biểu tượng văn hóa.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Lê Huy Văn, Trần Văn Bình (2001), *Lịch sử design*, Nxb. Xây dựng.
- [2]. Đặng Bích Ngân (chủ biên) (2002), *Từ điển thuật ngữ Mỹ thuật phổ thông*, Nxb. Giáo dục
- [3]. Batsana, <https://idesign.vn/graphic-design/bai-2-thiet-ke-do-hoa-la-gi-2694>. Html, bài viết *Thiết kế đồ họa là gì?* trên trang Idesign.vn (truy cập 12/11/2024)
- [4]. glints.com/vn/blog/tong-quan-ve-nganh-thiet-ke-do-hoa-graphic-design/, bài viết *Graphic Design Là Gì?* trên trang Glints.com (truy cập 12/11/2024)
- [5]. Roland Barthes, (2020), Nguyễn Quốc Thắng dịch, Hoàng Dũng hiệu đính, *Cơ sở ký hiệu học*, Nxb. Tổng hợp thành phố Hồ Chí Minh
- [6]. Bùi Quang Tiến (2017), *Nghệ thuật chữ trong thiết kế bìa sách giai đoạn 2005-2015 ở Việt Nam*, Luận án tiến sĩ nghệ thuật Viện Văn hoá Nghệ thuật Quốc gia Việt Nam.
- [7]. <https://www.toptal.com/designers/typography/typeface-classification>, truy cập 1/6/2025
- [8]. Nguyễn Quân (1986), *Tiếng nói của hình và sắc*, Nxb. Văn hoá

BOOK COVER GRAPHIC DESIGN IN DIGITAL PUBLISHING AND GRAPHIC ELEMENTS FROM A SEMIOTIC PERSPECTIVE: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

Le Thi Ha Lan²

Abstract: *In the current technological era, digital transformation is an inevitable trend and is developing strongly, contributing to creating positive changes in all economic and social fields of the country. In publishing, the manifestation of digital transformation is the shift from traditional print publishing to digital publishing, along with substantial changes in graphic design activities-one of the factors that determines the quality of publications and drives effective communication and brand recognition. However, despite its outstanding strengths, digital transformation in the publishing industry also faces many challenges in the realm of art, specifically in publishing graphic design. As a graphic designer with nearly 20 years of experience in the publishing industry, the author uses methods of analysis, document research, statistics, and comparison. To conduct research on visual elements, text, and color in the construction of images and symbols using graphic visual language from the scientific perspective of Semiotics, with the aim of clarifying the role, characteristics, as well as affirming the specific artistic values of creative subjects in digital transformation applications, contributing to effectively promoting the power of digital transformation in applied fine arts creation.*

Keywords: *graphic design, book cover, semiotics, art, fine arts*

² University of Industrial Fine Art